

H. Szilasi Ágota

## Lustrum – Madaras László kiállítása

Egy műalkotás, szólaljon meg a hangok időbe ágyazott anyagtalan elillanásából, szülessen meg az emberi test mozdulatainak esztétikumából, rögzödjön gondolatból szőtt betűből, vagy teremtsen új létezést a színek és a formák sokféleségéből, az minden esetben egyfajta kérdésfeltevés. A kérdés feltevése pedig magában hordozza a válaszadás lehetőségét – de ez az állapot önátadást igényel.

Hamvas Béla írta: „*Valamikor az ember az időn és téren keresztül látott. Tekintete az elsőtől az utolsóig terjedt, mert birtokában volt a Nap, a fény és a tűz. Aztán az ember megbomlott és megromlott, szelleme megfakult, tudata kiüresedett, így az Úr elvette tőle a fénylő távolba tekintés nagyszerű képességét. Az egyre növekvő sötétségben Isten lassan megfoghatatlanná vált és eltávolodott. Azóta a hit, a remény, vagyis a kereszténység csak előről ragadható meg, csak az ősi kezdetek felől, a gnózis felől érthető, mert elől van a mérleg, a súly és a mérték, mellyel a mindenség isteni szelleme megmérhető.*”

Húsvét közeleg. Ilyenkor még a hitetlenek és más hitűek is érzik, hogy megszentelt ez az idő. Így hát évtizedes következetességgel Madaras László ismét kiállítja új és az újakat megelőlegező műveit. Mintegy kitarulkozásként, hitvallásként, gyónásként. Újfont fontos kérdéseket vet fel – elsősorban önmagától várva a választ –, hogy egyre mélyebben alászállva a mindenségbe, a piciny részleteket felfejtve, az összefüggéseket megértse. Vagy feloldozást kérve!

Csak hát van egy kis bökkenő. Lélek-tompult, felszínes, valódi értékkel bíró igazodási pontokat kiiktató, mindjobban élehetlenné váló, erőszakos világunkban egyre inkább az alkotáshoz szükséges megszokott belső állapot elérése, az alkotás okának kérdései – egzisztenciális, de elsősorban szellemi hovatartozásának megválaszolása – emészti. „*Valahogy én itt, ebben a földi forgatagban mindig kívülálló voltam, mondhatni 'néző'... De ez biztos az én hibám. Vagy ez hiba?*” – kérdi.

A LUSTRUM című kiállítás Madaras László néző-szemléllő-kívülálló-leíró-krónikás voltát mutatja meg. Azonban mégsem tud elszakadni teljesen művészváltatótól, művészattitűdjétől, attól a kérdéseire választ váró (*Hol van a te testvéred?*) intellektuális világtól, amely csak az övé, attól a látószögtől, amely sajátos pozíciójából, eddigi életéből rakódott össze. Perspektívája többféle: lehet a Krisztus lába alatt kuporgó, érzelmei súlyától összeroppant (soha sem repülő) varjúé (*Így jár minden próféta*), az ablakból kitekintő, az események lényegétől elszakadó – a jóból kimaradó, de a felelősségtől és a tragédiáktól is távolmaradó – báméskodóé, az emberi tragédiákkal szembesülő, s attól lelkileg összeroppant sorstársé, de leginkább a belső elhivatottságból valahol mégis a moralitás szintjére felemelkedő (nem elhatáro-

lódó) gondolkodóé (*Menj, és prófétálj; Péter*). Csakhogy elszomorodik – Húsvét-péntek előtt pár nappal egyébként sem hahotázik – az ember, s azt érzi, vágyja, kéri, kívánja, követeli: kéne, hogy legyen ’feltámadás’! Valamiféle megtisztulás.

Lustrum – azt hiszem, magyarázatra szorul ez a kiállítás-cím: A hangulat- és szó-élmény egy római filozófus, író, szónok, politikus: Cicero élheterlen, morális mocsárba süllyedő korának társadalomértelmezéséből fakad. Az ő nézetei közé tartoztak e ma is elgondolkodtató, érvényesnek tételezhető mondatok: „*Bizony, ha az istenek gondját viselték volna az emberiségnek, akkor mindenkit jóvá kellett volna formálniuk...*” „*Bárcsak olyan könnyen megtalálhatnám az igazat, mint ahogy cáfolom a hamisat.*”

*Lustrare* – magyarul: tisztít, fényesít. *Lustrum*: pedig egy ókori rítus, engesztelő, tisztító áldozat a római birodalomban, melyet a cenzorok ötéves hivataluk végzetével mutattak be az egész népért felajánlva. Az istenek jóindulatáért bemutatott, állatok (barmok, birkák, disznók) vérével szennyet, bűnt lemosó, emberi lelket tisztító rituálé a Mars-mezőn zajlott le – annak emlékére, hogy a csatából megérkezők fegyvereit is „lemosták a gyilkolás szennyétől”. Egy olyan társadalomba vezet el ez a szó, ahol még az ember gerjesztette romlottság, erkölcsi lesüllyedés ellen meg volt a tenni akarás.

A mi korunk a következmények kora. Most a tévedések, a tévutak következményei már beérnek. Helyileg és kicsiben azért, mert a szervesen kialakult társadalmi rendjük kihullani látszik az emberek alól, nagyban azért, mert a világ rendje alapjaiban fellazulásnak indult.

Egy ilyen világot látva Madaras László kollázsain a falusi utca és az utca magánya – nagybetűvel a MAGÁNY – tárul fel. Ablakokból kinéző – még ismerős, még élő – arcokkal. Régi, megsárgult cafat papírok, kidobásra, elfeledésre ítélt létezők kívánnak ismét életre kelni e művekben. Ez egy lelassult, magába fordult, elveszőben lévő (a jövő számára mintegy önként eltűnni készülő, önmagát feladó, értékeit veszni hagyó), még néha – főleg az olajképeken – vörösben feljajduló (már csak nem is ágáló, tehetetlenül kapálódzó – mint pár éve) világ. „*Néző vagyok, egy romos udvart nézek évtizedek óta, a romos kerítések, s romos ablakok között bezárt, elzárt, száműzött, kivonuló emberek foltjait dokumentálom. Mert kell (?) a hírnök, a csendes ’próféta’, aki elszámol a jövőnek.*”

Miről is beszélnek ezek a barnába forduló, néha piciny sárgákkal, kék foltokkal megbillentett kompozíciójú pácok és kollázsok a világító fehér papíron? Hiába lakóhelyének gyönyörű környezete, a szépséges táj, a dombháton húzódó szőlőültetvények rendezett sorai, a meredek lejtők, a patakmedrek buja növényzete, a csobogó vízesések felületén meg-megcsillanó fény, a falu meredek utcái, történelmet idéző temploma a Mátra lábánál, Gyöngyössolymoson. Valójában mindezt már alig látja az alkotó, mert a falu elnéptelenedésének jövő tragédiája foglalkoztatja.

Olajjal egyre ritkábban fest, bár a méretében naggyá növelhető gondolatok, érzelmek – lásd a 'húsvéti lelkiismeretével' küzdő Szent Péter fényből kibomló, fényben élő, fényt éltető monumentálisra növelt figurája – még ebben fogalmazódnak meg. Egyre fontosabbá válik azonban a rajz (most ne firtassuk a kényszereket!). A visszafogott/visszafojtott színvilágból kibontakozó vagy arra rétegzett vagy egyszerűen a fehér papíron teret-formát szülő vonalrendszer. A vonal, mely a rajzeszköz papírral való közvetlen érintkezése alkalmával a legérzékenyebben követi az alkotó érzelmi, tudati állapotát. Hol vékony, könnyed, hol keményen rajzolt, vastag. Lágyan ívelő, vagy ideges, energiával telített, vagy éppen rezignált. Konkrét vagy eltűnő. Grafikus vagy festői. Jelen lévő vagy távlatokat nyitó... E kevés színnel életre keltett, vonalba zárt formák a lapokon finoman áttűnő téri és időbeli rétegeket alkotnak. Általa a múltból itt maradó, s a jelen lévő alakok, hangulatok, hangok hallgatag világot festenek. A felsejlő alakok tragikus gesztusai, égbe nyúló imái vagy bezárkózó magánya emberi viszonylatokról, az életről és a halálról mesélnek.

A szereplők olykor ismerőseink, sorsukban magunkra ismerünk.

Madaras László valamikor régen, fiatalon, a nyolcvanas évek közepén saját akaratából hittant tanult. Senki sem kényszerítette. Volt egy idős református pap, Csákai Gyula, aki olyan plasztikusan mesélte a bibliai történeteket, hogy teljesen lenyűgözte. Amikor 17–18 éves korában elkezdett tudatosan rajzolni, újra olvasta a Bibliát, de úgy, ahogy egyébként azt nem szokás; úgy, mint egy könyvet, az elejétől, sorban. Azóta is történeteket fest, rajzol, mesél – olyan Csákai Gyula bácsi-s históriákat, Bibliából előlépett történeteket – emberekről, akik szenvednek, bűnöznek, esendők, s mi magunk vagyunk azok. Ezért időnként a helyzetek, a történések helyszínei, a táj is ismerős, ahogy mondja: *„...mai. Akár Gyöngyössolyos is lehet... S ami örök, az a FÉNY! Van ebben panteizmus, magánmitológia, szakralitás. De ők, esendő sziluett-emberkéek vagy szenvedő próféták (?) – mind-mind beszélnek valamiről.”*

Ez a művészet nem lármás, nem progresszív, nem opponál, mint (száz-százhusz éve) a korszerűség üdvét ígérő kortárs művészet élhada. Nem hangosan zengő, agresszívan támadó, hanem gyakran csendes meditáció, elmélkedés, de többnyire drámaian személyes vívódás. Megtartva a szubjektív kézjegy közvetlen (embertől emberig ható) gesztusának erejét, hagyományos technikákkal – festészettel, egyedi rajzzal, kollázssal – alkot, és ezeréves, sokszor szakrális, egyetemes jelekkel összegzi, amit lát, s amit érez. Sem eszközeiben, sem üzenetrendszerében nem törekszik korszerűségeire – ebből fakadóan időtlen (amiben alkotójuk hisz), tehát általános, maradandó, mindig és mindenhol érthető.

*„...mert a gondolatok felgyülemlelenek, aztán ez lesz a vége...”*

*(Elhangzott 2017. április 11-én Egerben, a Vitkovics-házban megnyíló kiállítás verniszázásán)*